

Особливості діяльності ветеринарної служби Київщини у 20-х роках ХХ ст.

М.М. Стегней, кандидат ветеринарних наук

Н.В. Пушкар, студент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Досліджено особливості розвитку ветеринарної медицини Київщини на початку ХХ ст. і встановлено, що ще у 1917 р. були засновані Ветеринарна рада і підпорядкована їй Ветеринарна управа, які і зумовили розвиток ветеринарної медицини у наступні роки.

Київщина, як одна з аграрних центрів нашої країни, завжди привертала до себе увагу. Це стосується і розвитку ветеринарної медицини Київщини, яка особливого розвитку набула у кінці ХІХ ст., що було зумовлено складною епізоотичною ситуацією і значною територією губернії, яка розміщалася у двох географічних зонах – Полісся і Лісостепу, і займала близько 111,7 тис. км².

Київщина особливо була небезпечна з ряду інфекційних захворювань. Наприклад, сап коней, сибірка, сказ, мит коней, туберкульоз, бешиха свиней, чума свиней, ящур великої рогатої худоби проявлялися з року в рік майже на всій території губернії. Та ще складна ситуація була після першої світової війни, революції 1917 року, коли поголів'я тварин різко зменшилося під час військових дій, і особливо великої шкоди завдали інфекційні хвороби, які поширювалися з інших країн.

У такій складній ситуації в Україні працювали лише 540 земських і міських лікарів та 94 державних інспектори, помічники інспекторів та пунктових лікарів. Така невелика група фахівців ветеринарної медицини зуміла не лише припинити поширення інфекційних хвороб, але й розкрити нові шляхи відтворення поголів'я тварин, методи їх лікування, забезпечити населені пункти ветеринарними фахівцями середньої ланки.

Матеріалом дослідження слугували видання періодичної преси відділу стародруків бібліотеки ім. В.І. Вернадського, матеріали Державного архіву м. Київ, та Державного архіву Київської області. При проведенні досліджень використано хронологічний, системний та статистичний методи.

Результати дослідження та їх обговорення. Ще у листопаді 1917 р. у м. Київ відбувався І Всеукраїнський з'їзд ветеринарних лікарів, на якому приймалася ухвала про необхідність створення Ветеринарної управи Української Народної Республіки, як самостійної організації незалежної держави. Ветеринарна управа була консультативним органом і керувалася постановами Української ветеринарної ради, до складу якої входили делегати від губернських ветеринарних з'їздів та ветеринарного відділу при Генеральному секретаріаті по військових справах [1]

На з'їзді розглядали питання про організацію громадської ветеринарії і особливо про створення ветеринарних дільниць повітовими та волосними народними управами. При Київській ветеринарно-бактеріологічній лабораторії було відкрито патогістологічний кабінет та науково-практичний відділ для дослідження хвороб свиней і виготовленню протичумної сироватки.

На губернських нарадах (з'їздах) ветеринарних спеціалістів, які скликалися майже щорічно (1919, 1921, 1922, 1923 рр.), вирішували питання організації ветеринарної служби на Київщині. Особливо важлива губернська нарада відбулася 15–18 травня 1921р., на якій виступили ветеринарні лікарі губернії (М. Скороходько, В. Леонтович та ін.) з вимогою невідкладного вирішення питань боротьби з чумою великої рогатої худоби, організації протичумних станцій у Сквирі і на правобережжі Київщини, боротьби із сапом, сказом, злякисною катаральною гарячкою великої рогатої худоби тощо.

З метою задоволення потреб населення Київщини до ветеринарної організації та для наукового вирішення питань ветеринарної справи в губернії поступово відновлювалася діяльність ветеринарних дільниць. Протягом 1922–1923 рр. при Київській ветеринарно-бактеріологічній лабораторії було відкрито відділення для дослідження патологічного матеріалу на сказ та виготовлення антирабічної сироватки. В усіх повітах, де ветеринарна організація набула значного розвитку, при ветеринарному відділі відкрито штатну посаду ветеринарно-санітарного лікаря. У 1922–1926 рр. у губернії діяло 66 дільниць, 62 ветеринарні пункти, 13 аптечних складів, 6 діагностичних кабінетів, 2 трихінелоскопічні станції, 61 забійний пункт, на яких працювало 96 лікарів і 83 фельдшери. Незважаючи на це, ветеринарних дільниць у губернії не вистачало.

У доповідній записці окружного ветеринарного лікаря до завідувача Київським окружним земельним відділом “Про заходи щодо кращої постановки ветеринарної допомоги сільськогосподарським комунам Київщини” зазначено: “... обслужити в повній мірі хоча б основні об'єкти своєї допомоги – господарства соціалістичного характеру не в силі ..., із санітарного боку ці господарства мають особливе значення”. У цих господарствах знаходилася племінна худоба, продукція від якої йшла на експорт, тому при таких господарствах відкривається посада ветеринарного фельдшера або ветеринарного виконавця. Останні виділялися зі складу колективу та проходили спеціальну підготовку. Зауважимо, що за нестачі ветеринарних кадрів у господарствах в основному працювали ветеринарні виконавці.

Ветеринарні виконавці в період підготовки вивчали теоретичні і практичні питання утримання, годівлі і використання сільськогосподарських тварин. Особливу увагу звертали на ветеринарно-санітарні заходи, попередження і знешкодження вогнищ інфекції, а також на можливість надання першої допомоги хворій тварині. Підготовку ветеринарних виконавців здійснювали при великих дільничних ветеринарних амбулаторіях, де ветеринарний лікар мав великий практичний досвід. Навчання проводилося протягом 4 місяців в осінньо-зимовий період, під час значно меншого спалаху епізоотій. Кількість учнів при амбулаторії дозволялася не більше трьох. У Київській губернії підготовку ветеринарних виконавців проводили Чорнобильська, Гостомельська,

Макарівська, Германівська, Переяславська і Київська на Петрівці ветеринарні амбулаторії. Витрати з організації і підготовки ветеринарних виконавців несли Колгоспсекція, де оплата 6-ти лікарям за роботу з учнями сягала 720 крб. (30 крб. на місяць) за період навчання. Крім того, виділяли кошти на придбання книжок – 180 крб. (10 крб. кожному учню); канцелярських приладів для учнів – 54 крб.; на відрядження лікарів, розробку планів, програм та методів роботи – 72 крб. (12 крб. на лікаря).

Успішно застосовували щеплення тваринам як з профілактичною метою, так і для їх лікування. Проводили періодичний огляд домашніх тварин, здійснювали нагляд за місцями продажу тварин, наглядали за скотомогильниками, контролювали прибирання трупів тварин і місця зберігання та обробки тваринних продуктів. Лікували тварин і амбулаторно, і стаціонарно в лікарнях й безпосередньо на місцях.

Збільшенню кількості ветеринарних лікарів і розширенню ветеринарної мережі у Київській губернії сприяла значна чисельність поголів'я тварин різних видів. Наприклад, великої рогатої худоби у 1924 році нараховувалося 370967 голів, а у 1926 р. – 386467; свиней відповідно 254487 та 260473 голови.

Для боротьби із чумою великої рогатої худоби, поширеної в Україні, у вересні 1920 р. створюється Надзвичайна комісія [2]. Лише у Київській губернії у 1921 р. виявлено 47 неблагополучних пунктів, де захворіло 973 тварини. Бердичівський повітземвідділ навіть видав прокламацію, у якій зазначалося звернення до селян повіту щодо запобігання чуми рогатої худоби [3]. При проведенні протиєпізоотичних заходів проти чуми у губернії відчувалася нестача ветеринарних спеціалістів, що спонукало керівництво організувати підготовку кадрів. Так, у Сквирському повіті, за спеціальною програмою навчання, виробленою Надзвичайною комісією, організовуються курси санітарів для боротьби з чумою рогатої худоби [4]. Програма складалася із загальних питань про заразні хвороби, із коротких відомостей про чуму рогатої худоби і заходи боротьби з нею, засоби дезінфекції і ознайомлення з документами стосовно боротьби з чумою, які існували на той час. Унаслідок планових заходів чуму великої рогатої худоби на території України, а відповідно і Київщини, ліквідовано у 1924–1925 рр.

Ветеринарні фахівці України набули значного досвіду в боротьбі з чумою великої рогатої худоби. Це сприяло тому, що в січні 1928 р. було видано Декрет правління про мобілізацію 40 ветеринарних лікарів на боротьбу з чумою рогатої худоби у республіки Закавказзя. Навіть видавалася Інструкція Народного комісаріату праці (від 19 січня 1928 р.) “Про порядок проведення трудової мобілізації ветеринарних лікарів на Україні для боротьби з чумою рогатої худоби в ЗСФРР” [5]. Згідно з цією інструкцією, у січні 1928 р. з України мобілізовані ветеринарні лікарі віком від 25 до 45 років. Підкреслимо, що за кількістю мобілізованих ветеринарних лікарів Київ зайняв друге місце. 4 ветеринарних лікарів відряджено до Грузії. Із Харкова було мобілізовано 5 спеціалістів: 4 до Грузії і 1 до Азербайджану.

Отже, лікувальна справа тварин Київщини після революції набула більш швидких темпів розвитку і питання організації ветеринарної справи на

Київщині обговорювалися на ветеринарних нарадах, які того часу називалися з'їздами. У підпорядкуванні Київщини утвореного тимчасового ветеринарного управління перебували губернське земство і міські самоуправи.

Бібліографія

1. Твердження, ухвалені I Всеукраїнським ветеринарним з'їздом у м. Київ 30 листопада 1917 р. // Вісник ветеринарної медицини. – 1918. – Ч. 2. – С. 23–28.
2. Положение о губернских чрезвычайных противочумных комиссиях // Ветеринария Киевщины: рукопис. – К., 1961. – (Музей ветеринарії).
3. Прокламація Бердичівського повітземвідділу до селян з метою запобігання чуми рогатої худоби // Ветеринария Киевщины: рукопис. – К., 1961. – (Музей ветеринарії).
4. Программа для курсов санитаров по борьбе с чумою рогатого скота // Ветеринария Киевщины: рукопис. – К., 1963. – (Музей ветеринарії).
5. Інструкція Народного комісаріату праці від 19.01.1928 р. за № 11 “Про порядок проведення трудової мобілізації ветеринарних лікарів на Україні по боротьбі з чумою рогатої худоби в ЗСФСР” // Ветеринария Киевщины: рукопис. – К., 1963. – (Музей ветеринарії).